

## नेपाली विषय

### १. सन्दर्भ

भाषा शिक्षण सिकाइका विभिन्न पक्ष हुन्छन् । शिक्षण र सिकाइमा यसका आन्तरिक र बाह्य पक्षले प्रभाव पारेको हुन्छ । यहाँ कोभिड तथा अन्य विपत्का कारणले नेपाली भाषाको सिकाइ उपलब्धिमा क्षति पुगेको हुन सक्छ । सिकाइ आपूरणका लागि पाठ्यक्रमले तोकेका तहगत सक्षमता र कक्षागत सिकाइ उपलब्धिलाई आधार मानी सिकाइका न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नमा जोड दिइएको छ । नेपाली भाषामा भाषिक सिपको विकास गर्न सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइ सिपको विकास अपेक्षित छानिन्छ । सुनाइ र बोलाइ सिप अनौपचारिक रूपमा पनि हासिल हुन सक्ने सिप हुन् । औपचारिक शिक्षण सिकाइका लागि पढाइ र लेखाइ सिप बढी आवश्यक मानिन्छन् । विपत्का कारण विद्यालयको पठनपाठन नियमित सञ्चालन हुन नसकेका कारण यी सिपको विकासमा बढी क्षति पुगेको छ । यसकारण सुनाइ, पढाइ र लेखाइ सिपका न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि निम्नानुसार तय गरिएको छ ।

### २. भाषिक विषयवस्तुको क्षेत्र र सिकाइ उपलब्धि

कक्षागत सिकाइ क्षति आपूरणका लागि न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि पहिचानको ढाँचा विकास गरिएको छ । यसमा पाठ्यक्रममा निर्धारित भाषिक सिपगत सिकाइ उपलब्धिलाई समेत विशेष ख्याल गरी प्रश्न निर्माणका विषयक्षेत्र र उपलब्धि निर्धारण गरिएको छ । सिकाइ आपूरणका लागि कक्षा ३ देखि कक्षा ८ सम्मका लागि निर्धारित विषयक्षेत्र, न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि, सिकाइ उपलब्धि भएका कक्षा र परीक्षण गर्ने कक्षा निम्नानुसार छन् :

२ (क) प्रश्न निर्माणका विषयक्षेत्र र न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि

| क्र. स. | प्रश्न निर्माणका विषयक्षेत्र | न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि<br>(पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेअनुसार)                 | सिकाइ उपलब्धि भएका कक्षा | परीक्षण गर्ने कक्षा |   |   |   |   |   |
|---------|------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|--------------------------|---------------------|---|---|---|---|---|
|         |                              |                                                                            |                          | ३                   | ४ | ५ | ६ | ७ | ८ |
| १       | वर्ण र मात्रा पहिचान         | अरूले भनेका शब्द सुनी ध्वनि पहिचान गर्न                                    | १ र २                    | ✓                   | ✓ | ✗ | ✗ | ✗ | ✗ |
| २       | शब्द पहिचान                  | उस्तै उस्तै ध्वनि तथा समान संरचना भएका शब्दको प्रयोग गरी भाषिक सञ्चार गर्न | २ र ३                    | ✓                   | ✓ | ✗ | ✗ | ✗ | ✗ |
| ३       | वाक्य पहिचान                 | वर्णविन्यास, निर्धारित लेख्यचिह्न र सङ्गति मिलाई वाक्य रचना गर्न           | २ देखि ६                 | ✓                   | ✓ | ✓ | ✓ | ✗ | ✗ |
| ४       | शब्द र अर्थ पहिचान           | पाठका प्रयुक्त शब्दको अर्थ बताउन                                           | २ देखि ८                 | ✓                   | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |
| ५       | अनुलेखन                      | लेख्यचिह्न र हिज्जे मिलाई शुद्धसँग वाक्य र अनुच्छेदको अनुलेखन गर्न         | २ देखि ८                 | ✓                   | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |
| ६       | श्रुतिलेखन                   | शब्द, वाक्य र अनुच्छेदको श्रुतिलेखन गर्न                                   | २ देखि ८                 | ✓                   | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |
| ७       | पठनबोध                       | विषयवस्तुको व्याख्या र विश्लेषण गर्ने गरी पढ्न                             | २ देखि ८                 | ✓                   | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |
| ८       | दृश्यबोध/<br>चित्र वर्णन     | वस्तु, व्यक्ति, चित्र, अनुभव, स्थान र घटनाको वर्णन गर्न                    | १ देखि ८                 | ✓                   | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |
| ९       | निमन्त्रणा पत्र/सूचना/       | संरचना बोध गरी व्यावहारिक रचना तयार गर्न                                   | ४ देखि ८                 | ✗                   | ✗ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |

| क्र. स. | प्रश्न निर्माणका विषयक्षेत्र | न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि<br>(पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेअनुसार) | सिकाइ उपलब्धि भएका कक्षा | परीक्षण गर्ने कक्षा |   |   |   |   |   |
|---------|------------------------------|------------------------------------------------------------|--------------------------|---------------------|---|---|---|---|---|
|         |                              |                                                            |                          | ३                   | ४ | ५ | ६ | ७ | ८ |
|         | बधाई/ समवेदना/ शुभकामना      |                                                            |                          |                     |   |   |   |   |   |
| १०      | निर्देशित लेखन               | विषयवस्तुमा आधारित भई निर्देशित लेखन गर्न                  | ४ देखि ८                 | ×                   | × | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |
| ११      | स्वतन्त्र लेखन               | विषयवस्तुमा आधारित भई स्वतन्त्र रचना गर्न                  | ६ र ८                    | ×                   | × | × | × | ✓ | ✓ |

### ३. भाषिक विषयक्षेत्रको विस्तृतीकरण र समानान्तर प्रश्न निर्माणका लागि मार्गदर्शन

यस खण्डमा कुन कक्षामा कुन विषयक्षेत्रबाट प्रश्न विकास गरी मूल्याङ्कन गर्ने सम्बन्धमा जानकारी दिइएको छ । साथै विषयक्षेत्रको विस्तृतीकरण पनि गरिएको छ । दिइएका आधारमा रही शिक्षकले प्रश्नपत्र विकास गर्नुपर्ने छ ।

| विषयक्षेत्र            | कक्षा ३                                                                                                                                                                                                     | कक्षा ४                                                                                                                                                                                                     | कक्षा ५ | कक्षा ६ | कक्षा ७ | कक्षा ८ | पूर्णाङ्क |
|------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|---------|---------|---------|-----------|
| १.वर्ण र मात्रा पहिचान | मात्रा नलागेका शब्द, मात्रा लागेका शब्द, संयुक्त वर्ण प्रयोग भएका शब्द, चन्द्रबिन्दु र शिरबिन्दु प्रयोग भएका चार अक्षरका चारओटा शब्द शिक्षकले पढेर सुनाउने र ती शब्दको सुरुमा रहेका वर्ण पहिचान गर्न लगाउने | मात्रा नलागेका शब्द, मात्रा लागेका शब्द, संयुक्त वर्ण प्रयोग भएका शब्द, चन्द्रबिन्दु र शिरबिन्दु प्रयोग भएका चार अक्षरका चारओटा शब्द शिक्षकले पढेर सुनाउने र ती शब्दको सुरुमा रहेका वर्ण पहिचान गर्न लगाउने |         |         |         |         | ४         |

| विषयक्षेत्र     | कक्षा ३                                                                                                                                                                                                            | कक्षा ४                                                                                                                                                                                                                          | कक्षा ५                                                                                                                                                                                | कक्षा ६                                                                                                                  | कक्षा ७ | कक्षा ८ | पूर्णाङ्क |
|-----------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|---------|-----------|
| २. शब्द पहिचान  | शिक्षकले सग्ला अक्षर (दुई अक्षर), मात्रा लागेका अक्षर (दुई अक्षर), आधा अक्षर प्रयोग भएका (दुई अक्षर) र संयुक्त अक्षर प्रयोग भएका एक एकओटा गरी जम्मा चारओटा शब्द दिई शिक्षकले उच्चारण गरेका शब्द पहिचान गर्न लगाउने | शिक्षकले सग्ला अक्षर (तीन अक्षर), मात्रा लागेका अक्षर (तीन अक्षर), आधा अक्षर प्रयोग भएका (तीन अक्षर), र संयुक्त अक्षर (तीन अक्षर), प्रयोग भएका एक एकओटा गरी जम्मा चारओटा शब्द दिई शिक्षकले उच्चारण गरेका शब्द पहिचान गर्न लगाउने |                                                                                                                                                                                        |                                                                                                                          |         |         | ४         |
| ३. वाक्य पहिचान | उस्तै उस्तै प्रकृतिका चारओटा वाक्य विकल्पका रूपमा दिई कुनै एक वाक्य शिक्षकले विद्यार्थीलाई सुनाउने र शिक्षकले वाचन गरेको वाक्य पहिचान गर्न लगाउने (यस्तै प्रकृतिका चारओटा प्रश्न दिने)                             | उस्तै उस्तै प्रकृतिका चारओटा वाक्य विकल्पका रूपमा दिई कुनै एक वाक्य शिक्षकले विद्यार्थीलाई सुनाउने र शिक्षकले वाचन गरेको वाक्य पहिचान गर्न लगाउने (यस्तै प्रकृतिका चारओटा प्रश्न दिने)                                           | उस्तै उस्तै प्रकृतिका चारओटा वाक्य विकल्पका रूपमा दिई कुनै एक वाक्य शिक्षकले विद्यार्थीलाई सुनाउने र शिक्षकले वाचन गरेको वाक्य पहिचान गर्न लगाउने (यस्तै प्रकृतिका चारओटा प्रश्न दिने) | उस्तै उस्तै प्रकृतिका चारओटा वाक्य विकल्पका रूपमा दिई कुनै एक वाक्य शिक्षकले विद्यार्थीलाई सुनाउने र शिक्षकले वाचन गरेको |         |         | ४         |

| विषयक्षेत्र       | कक्षा ३                                                                                | कक्षा ४                                                                                | कक्षा ५                                                                                   | कक्षा ६                                                                                             | कक्षा ७                                                                                                                                                           | कक्षा ८                                                                                                                                                      | पूर्णाङ्क |
|-------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
|                   |                                                                                        |                                                                                        |                                                                                           | वाक्य<br>पहिचान गर्न<br>लगाउने (<br>यस्तै<br>प्रकृतिका<br>चारओटा<br>प्रश्न दिने)                    |                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                              |           |
| ४. शब्द<br>र अर्थ | पाठ्यपुस्तकमा<br>प्रयोग भएका<br>चारओटा शब्दका<br>अर्थ पहिचान गर्न<br>लगाउने            | पाठ्यपुस्तकमा प्रयोग<br>भएका चारओटा<br>शब्दको अर्थ पहिचान<br>गर्न लगाउने               | पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त<br>चारओटा शब्द दिई<br>तालिकाबाट अर्थ<br>पहिचान गरी लेख्न<br>लगाउने | पाठ्यपुस्तक<br>मा प्रयुक्त<br>चारओटा<br>शब्द दिई<br>तालिकाबाट<br>अर्थ पहिचान<br>गरी लेख्न<br>लगाउने | पाठ्यपुस्तकमा<br>प्रयुक्त चारओटा<br>शब्द तालिकामा<br>(मौलिक ३ ओटा<br>र आगन्तुक १<br>ओटा) दिई<br>तिनको अर्थ<br>लेख्न लगाउने<br>वा अर्थ दिई<br>शब्द लेख्न<br>लगाउने | पाठ्यपुस्तकमा<br>प्रयुक्त चारओटा<br>शब्द तालिकामा (<br>मौलिक ३ ओटा र<br>आगन्तुक १ ओटा)<br>दिई तिनको अर्थ<br>लेख्न लगाउने वा<br>अर्थ दिई शब्द लेख्न<br>लगाउने | २         |
| ५. अनुले<br>खन    | २० शब्दसम्मको<br>एउटा अनुच्छेद दिई<br>विद्यार्थीलाई उक्त<br>अनुच्छेद अनुलेखन<br>गराउने | ३० शब्दसम्मको<br>एउटा अनुच्छेद दिई<br>विद्यार्थीलाई उक्त<br>अनुच्छेद अनुलेखन<br>गराउने | ४० शब्दसम्मको एउटा<br>अनुच्छेद दिई<br>विद्यार्थीलाई उक्त<br>अनुच्छेद अनुलेखन<br>गराउने    | ५०<br>शब्दसम्मको<br>एउटा<br>अनुच्छेद दिई<br>विद्यार्थीलाई<br>उक्त<br>अनुच्छेद<br>अनुलेखन<br>गराउने  | ६० शब्दसम्मको<br>एउटा अनुच्छेद<br>दिई विद्यार्थीलाई<br>उक्त अनुच्छेद<br>अनुलेखन<br>गराउने                                                                         | ७० शब्दसम्मको<br>एउटा अनुच्छेद दिई<br>विद्यार्थीलाई उक्त<br>अनुच्छेद अनुलेखन<br>गराउने                                                                       | ४         |

| विषयक्षेत्र   | कक्षा ३                                                                                                                                                                     | कक्षा ४                                                                                                                                                                     | कक्षा ५                                                                                                                                                         | कक्षा ६                                                                                                                                                         | कक्षा ७                                                                                                                                                         | कक्षा ८                                                                                                                                                         | पूर्णाङ्क |
|---------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| ६. श्रुतिलेखन | शिक्षकले सग्ला अक्षर भएका, मात्रा लागेका, आधा अक्षर भएका र संयुक्त अक्षर भएका (दुई दुई अक्षरले बनेका) ४ ओटा शब्द सुनाउने र ती शब्द सुनी विद्यार्थीलाई शुद्धसित लेख्न लगाउने | शिक्षकले सग्ला अक्षर भएका, मात्रा लागेका, आधा अक्षर भएका र संयुक्त अक्षर भएका (तीन तीन अक्षरले बनेका) ४ ओटा शब्द सुनाउने र ती शब्द सुनी विद्यार्थीलाई शुद्धसित लेख्न लगाउने | शिक्षकले (सग्ला अक्षर भएका, मात्रा लागेका, आधा अक्षर र संयुक्त अक्षर भएका शब्द पर्ने गरी) ४ ओटा वाक्य भन्ने र ती वाक्य सुनी विद्यार्थीलाई शुद्धसित लेख्न लगाउने | शिक्षकले (सग्ला अक्षर भएका, मात्रा लागेका, आधा अक्षर र संयुक्त अक्षर भएका शब्द पर्ने गरी) ४ ओटा वाक्य भन्ने र ती वाक्य सुनी विद्यार्थीलाई शुद्धसित लेख्न लगाउने | शिक्षकले (सग्ला अक्षर भएका, मात्रा लागेका, आधा अक्षर र संयुक्त अक्षर भएका शब्द पर्ने गरी) ४ ओटा वाक्य भन्ने र ती वाक्य सुनी विद्यार्थीलाई शुद्धसित लेख्न लगाउने | शिक्षकले (सग्ला अक्षर भएका, मात्रा लागेका, आधा अक्षर र संयुक्त अक्षर भएका शब्द पर्ने गरी) ४ ओटा वाक्य भन्ने र ती वाक्य सुनी विद्यार्थीलाई शुद्धसित लेख्न लगाउने | ४         |
| ७. पठन बोध    | ४० देखि ४५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई उक्त अनुच्छेदबाट दुईओटा बहुवैकल्पिक र एउटा बोध प्रश्न गरी तीनओटा प्रश्न सोध्ने                                                           | ४५ देखि ५० शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई उक्त अनुच्छेदबाट दुईओटा बहुवैकल्पिक र एउटा बोध प्रश्न गरी तीनओटा प्रश्न सोध्ने                                                           | ५० देखि ५५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई ज्ञानबाट १, बोधबाट १ र उच्च दक्षताबाट १ गरी जम्मा तीनओटा प्रश्न सोध्ने                                                       | ६० देखि ६५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई ज्ञानबाट १, बोधबाट १ र उच्च दक्षताबाट १ गरी जम्मा तीनओटा प्रश्न सोध्ने                                                       | ७० देखि ७५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई ज्ञानबाट १, बोधबाट १ र उच्च दक्षताबाट १ गरी जम्मा तीनओटा प्रश्न सोध्ने                                                       | ८० देखि ८५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई ज्ञानबाट १, बोधबाट १ र उच्च दक्षताबाट १ गरी जम्मा तीनओटा प्रश्न सोध्ने                                                       | ३         |

| विषयक्षेत्र                                                                                               | कक्षा ३                                                                     | कक्षा ४                                                                     | कक्षा ५                                                                                                                                                              | कक्षा ६                                                                                                                                                    | कक्षा ७                                                                                                                                             | कक्षा ८                                                                                                                                          | पूर्णाङ्क                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|
| ८.<br>दृश्यबोध<br>/<br>चित्र<br>वर्णन                                                                     | कुनै चित्र दिई<br>चित्रका बारेमा पाँच<br>वाक्यमा लिखित<br>वर्णन गर्न लगाउने | कुनै चित्र दिई चित्रका<br>बारेमा पाँच वाक्यमा<br>लिखित वर्णन गर्न<br>लगाउने | कुनै चित्र दिई चित्रका<br>बारेमा पाँच वाक्यमा<br>लिखित वर्णन गर्न<br>लगाउने                                                                                          | कुनै चित्र<br>दिई चित्रका<br>बारेमा पाँच<br>वाक्यमा<br>लिखित<br>वर्णन गर्न<br>लगाउने                                                                       | कुनै चित्र दिई<br>चित्रका बारेमा<br>पाँच वाक्यमा<br>लिखित वर्णन<br>गर्न लगाउने                                                                      | कुनै चित्र दिई<br>चित्रका बारेमा पाँच<br>वाक्यमा लिखित<br>वर्णन गर्न लगाउने                                                                      | ५                                                               |
| ९.<br>व्यावहारि<br>क लेखन<br>(<br>निमन्त्रणा<br>पत्र/सूच<br>ना/<br>बधाई/<br>समवेदना<br>/<br>शुभकाम<br>ना) |                                                                             |                                                                             | निमन्त्रणा पत्र/सूचना/<br>बधाई/ समवेदना/<br>शुभकामनामध्ये कुनै<br>एको नमुना दिई त्यस्तै<br>प्रकृतिको अर्को नमुना<br>तयार गर्न लगाउने                                 | निमन्त्रणा<br>पत्र/सूचना/<br>बधाई/<br>समवेदना/<br>शुभकामनाम<br>ध्ये कुनै<br>एको<br>नमुना दिई<br>त्यस्तै<br>प्रकृतिको<br>अर्को नमुना<br>तयार गर्न<br>लगाउने | निमन्त्रणा<br>पत्र/सूचना/<br>बधाई/<br>समवेदना/<br>शुभकामनामध्ये<br>कुनै एको<br>नमुना दिई<br>त्यस्तै प्रकृतिको<br>अर्को नमुना<br>तयार गर्न<br>लगाउने | निमन्त्रणा<br>पत्र/सूचना/<br>बधाई/ समवेदना/<br>शुभकामनामध्ये कुनै<br>एको नमुना दिई<br>त्यस्तै प्रकृतिको<br>अर्को नमुना तयार<br>गर्न लगाउने       | ३                                                               |
| १०.<br>निर्देशित<br>लेखन                                                                                  |                                                                             |                                                                             | कुनै कथा, जीवनीमध्ये<br>कुनै एक विधाका<br>उपयुक्त बुँदा दिई उक्त<br>बुँदाका आधारमा कथा,<br>जीवनी तयार गर्न<br>लगाउने वा संवादको<br>अंश दिई संवाद पूरा गर्न<br>लगाउने | कुनै कथा,<br>जीवनीमध्ये<br>कुनै एक<br>विधाका<br>उपयुक्त बुँदा<br>दिई उक्त<br>बुँदाका<br>आधारमा<br>कथा, जीवनी                                               | कुनै कथा,<br>जीवनीमध्ये कुनै<br>एक विधाका<br>उपयुक्त बुँदा<br>दिई उक्त<br>बुँदाका<br>आधारमा कथा,<br>जीवनी तयार<br>गर्न लगाउने वा                    | कुनै कथा,<br>जीवनीमध्ये कुनै<br>एक विधाका<br>उपयुक्त बुँदा दिई<br>उक्त बुँदाका<br>आधारमा कथा,<br>जीवनी तयार गर्न<br>लगाउने वा<br>संवादको अंश दिई | कक्षा ५<br>र ६ का<br>लागि ५<br>र<br>कक्षा ७<br>र ८ का<br>लागि ४ |

| विषयक्षेत्र        | कक्षा ३ | कक्षा ४ | कक्षा ५ | कक्षा ६                                                    | कक्षा ७                                                      | कक्षा ८                                                      | पूर्णाङ्क |
|--------------------|---------|---------|---------|------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|-----------|
|                    |         |         |         | तयार गर्न लगाउने वा संवादको अंश दिई संवाद पूरा गर्न लगाउने | संवादको अंश दिई संवाद पूरा गर्न लगाउने                       | संवाद पूरा गर्न लगाउने                                       |           |
| ११. स्वतन्त्र लेखन |         |         |         |                                                            | कुनै शीर्षक निर्देश गरी १०० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्न लगाउने | कुनै शीर्षक निर्देश गरी १२० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्न लगाउने | ५         |